

مراحل تدوین، هماهنگی و تحلیل عملکرد طرح ساماندهی اتباع افغانی غیرقانونی

تدوین: فرهاد باریکانی^۱

مقدمه

اتباع کشور افغانستان اکثریت حدود ۳ میلیون نفری کل جامعه اتباع خارجی ساکن در کشور را شامل می‌شوند.^۲ این گروه جمعیتی متشکل از سه دسته‌اند:

- دارندگان گذرنامه (۲۰٪ از جمعیت جامعه مذکور)

- آوارگان شناسایی شده (۳۸٪)

- آوارگان غیرمجاز (۴۲٪)

همچنین این جامعه که شامل ۲/۵۰۰/۰۰۰ نفر است، ۱۱٪ از کل جمعیت افغانستان^۳ را شامل شده و برابر ۴٪ جمعیت^۴ و ۵٪ از نیروی کار کشور ایران است. آنها بیش از ۹۰٪ اتباع خارجی فاقد مدارک قانونی را تشکیل می‌دهند، به نحوی که با رشد قابل ملاحظه در انتهای سال ۱۳۸۵ به حدود ۱ میلیون نفر بالغ شده‌اند.^۵

^۱ کارشناس اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی وزارت کشور

^۲ تاریخ محاسبه: اسفند ۱۳۸۵.

^۳ سایت سفارت جمهوری اسلامی افغانستان در تهران

^۴ نتایج سرشماری سال ۱۳۸۵

^۵ شبکه خبری world news، ۲۱ آبان ۱۳۸۵

استمرار بی‌رویه ورود، اقامت و اشتغال غیرقانونی اتباع افغانی و ورود روزانه بین ۱۵۰۰ تا ۲۵۰۰ نفر بصورت غیرمجاز از مرزهای شرقی در طی سال ۸۵ و عدم بازگشت حدود ۴۰٪ دارندگان گذرنامه و اقامت غیرقانونی در ایران طی سال‌های ۸۴ و ۸۵، موجب تکوین پدیده جامعه افغانی‌های غیرقانونی در ایران گردید.

وضعیت جاری در افغانستان منجمه، عدم فراگیری و بطنی بودن بازسازی کشور، گسترش موج فراینده بیکاری، نابسامانی اوضاع سیاسی، اقتصادی و پایین‌تر بودن سطح درآمد در افغانستان و بروز نا امنی به ویژه در مناطق جنوبی و عدم کنترل مرز مشترک از طرف افغانستان و ترویج قاچاق انسان توسط عوامل شبه دولتی از یک سو و وجود جاذبه‌های شغلی و ورود و اقامت سهل در ایران از دیگر سو، از جمله عللی هستند که موجبات افزایش کمی ورود و اقامت و عموماً اشتغال غیرقانونی و یا عدم بازگشت به هنگام دارندگان رواید را فراهم آورده است.

بر این اساس و به منظور تنظیم سیاست‌ها و اقدامات اجرایی دستگاه‌ها، «کمیسیون ساماندهی و مقابله با اتباع خارجی غیرقانونی» مصوب سیصد و پنجاهمین جلسه شورای امنیت کشور و دهمین جلسه شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه ایجاد و طرح پیشنهادی کمیسیون، موسوم به «ساماندهی اتباع خارجی غیرقانونی» در هر دو مرجع تصویب و ستاد مربوطه تشکیل شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

مستندات طرح

۱: دستور مورخ ۸۱/۱۲/۱۸ مقام معظم رهبری.

۲: دستور مقام معظم رهبری هاشم گزارش ستاد کل نیروهای مسلح با

موضوع «تردد اتباع بیگانه و قاچاق انسان در شرق کشور».

۳: تبصره ۲ ماده ۳ تصویب‌نامه فوق مبنی بر اینکه:

«پس از انقضای مهلت زمانی تعیین شده در تبصره ۱، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است با هماهنگی وزارت کشور اتباع افغانی فاقد گذرنامه و کارت شناسائی معتبر را از کشور اخراج نماید».

۴: قانون تشدید مجازات عبور دهندگان اشخاص غیرمجاز از مرز، مصوب

۱۳۶۷:

ماده ۱ - هر کس دیگری را بطور غیرمجاز از مرز عبور دهد و یا موجبات عبور غیرمجاز دیگران را تسهیل یا فراهم نماید مجرم و به یکی از کیفرهای ذیل محکوم خواهد شد:

الف - در صورتی که عمل عبور دهنده مخل امنیت باشد، چنانچه در حد محاربه و افساد فی الارض نباشد به حبس از ۲ تا ۱۰ سال محکوم خواهد شد.

ب - چنانچه شخص عبور داده شده از افراد ممنوع‌الورود یا ممنوع‌الخروج یا قاچاقچی باشد به ۲ تا ۸ سال حبس و جریمه نقدی از ۲/۵۰۰/۰۰۰ تا ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال محکوم خواهد شد.

ج - چنانچه فرد عبور داده شده محکوم به کیفر یا متهم به جرمی باشد که رسیدگی آن در صلاحیت دادگاه کیفری ۱ باشد، مرتکب به ۲ تا ۴ سال حبس محکوم خواهد شد.

د - در صورتیکه عمل مرتکب غیر از موارد فوق باشد، مرتکب به حبس از ۱ تا ۳ سال محکوم خواهد شد.

تبصره ۱: در صورتی که عبور دهنده از کارکنان دولت و موسسات وابسته به دولت باشد و با سوءاستفاده از سمت خود مرتکب این عمل شده باشد، علاوه بر مجازات‌های فوق به انفصال دائمی از خدمات دولتی محکوم می‌گردد.

تبصره ۲: علاوه بر مجازات‌های مقرر کلیه اموالی که از این طریق به دست آمده است طبق بند ۳ ماده ۵ قانون مجازات‌های اسلامی و قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی مصوب مجلس شورای اسلامی عمل خواهد شد.

۵: ماده ۴۸ در برنامه سوم و ماده ۱۰۳ برنامه چهارم و آیین‌نامه‌های اجرایی آن مبنی بر لزوم دستگیری و اخراج کلیه اتباع خارجی شاغل غیرقانونی.

۶- ماده ۷ تصویب‌نامه مورخ ۸۰/۱۰/۱۱ موضوع تعیین مناطق ممنوعه تردد و اسکان اتباع خارجی در مرزهای کشور:

«نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است به استثنای موارد مندرج در مواد ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶ این آیین‌نامه با اسکان و تردد اتباع خارجی در مناطق ممنوعه تعیین شده در ماده ۱ برابر قانون ورود و اقامت اتباع خارجی مصوب ۱۳۱۰ عمل نموده و آنان را از کشور اخراج نماید».

۷: تبصره ۲ ماده ۱ تصویب‌نامه مورخ ۸۱/۹/۱۹ موضوع نحوه بازگشت پناهندگان و آوارگان افغانی ساکن در کشور به افغانستان:

«نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است همزمان با اجرای مراحل بازگشت، اقدامات حفاظتی در جلوگیری از ورود غیرقانونی اتباع افغانی را تشدید نماید».

۸: ماده ۱ تصویب‌نامه مورخ ۸۲/۹/۲۶ موضوع آئین‌نامه تسریع در روند بازگشت اتباع افغانی:

«افزایش ضریب حفاظت از مرزهای شرقی و کنترل و بازرسی معابر مرزی و جاده‌های بین استان به منظور جلوگیری از ورود و تردد غیرمجاز اتباع افغانی به کشور».

۹: ماده ۲ تصویب‌نامه مورخ ۸۲/۹/۲۶ موضوع آیین‌نامه تسریع در روند بازگشت اتباع افغانی:

هماهنگی مابین دستگاه‌ها و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در شناسایی باندهای قاچاق انسان به منظور انهدام فعالیت‌های سازمان یافته انتقال غیرقانونی اتباع افغانی به کشور با هماهنگی و همکاری قوه قضائیه در زمینه‌های:

الف: توقیف خودروهای حامل اتباع افغانی غیرمجاز

ب- اجرای قانون تشدید مجازات عبوردهندگان در مرز

ج- اجرای ماده ۱۵ قانون ورود و اقامت

۱۰: ماده ۳ تصویب نامه مورخ ۸۲/۹/۲۶:

مقررات مندرج در ماده ۱۸۱ قانون و بند ج ماده ۱۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت در ممانعت از اشتغال غیرمجاز اتباع افغانی به وسیله برخورد قانونی با کارفرمایان ایرانی که اتباع افغانی غیرمجاز فاقد پروانه کار را به کار گمارده‌اند با هماهنگی کلیه دستگاه‌های دولتی و قوه قضائیه از طریق:

الف: ابلاغ به کلیه دستگاه‌های دولتی که از بکارگیری اتباع افغانی فاقد پروانه کار به صورت مستقیم و یا به وسیله پیمانکاران طرف قرار داد اکیداً خودداری نمایند. وزارت کار و امور اجتماعی مراتب تخلف احتمالی دستگاه‌ها را به دبیرخانه شورای هماهنگی اعلام تا وفق آیین‌نامه نحوه نظارت بر مصوبات شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه موضوع تصویب نامه مورخ ۱۳۸۲/۱/۲۶ اقدام لازم معمول شود.

ب: اعمال مقررات ماده ۱۸۱ قانون کار مصوب ۱۳۶۹ و بند ج ماده ۱۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ در خصوص کارفرمایان به وسیله قوه قضائیه.

ج: پرسنل و امکانات متناسب با حجم عملیات اجرایی توسط وزارت کار و امور اجتماعی پیش‌بینی گردد. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

د: ممنوعیت بکارگیری اتباع افغانی فاقد پروانه کار توسط وزارت بازرگانی به اتحادیه‌های صنفی اعلام و در صورت عدم اجرا، پروانه واحد صنفی متخلف ابطال گردد.

۱۱: مصوبه جلسه مورخ ۸۴/۱۱/۱۲ شورای امنیت کشور در تشکیل «کمیسیون ساماندهی و مقابله با اتباع خارجی غیرقانونی» و تصویب طرح «ستاد ساماندهی اتباع افغانی غیرقانونی» در جلسه مورخ ۸۵/۷/۱۴ شورای امنیت کشور و

جلسه مورخ ۸۵/۹/۱۴ شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه (موضوع ماده ۱۲۹ قانون برنامه چهارم).

مراحل تکوین طرح و اهداف

طرح ساماندهی اتباع افغانی غیرقانونی در فاز اول برای کنترل پدیده اتباع غیرقانونی کشور افغانستان که اکثریت اتباع خارجی غیرقانونی در ایران را تشکیل می‌دهند، طراحی شده است. طرح مرکب از یک بخش مقدماتی یعنی اجازه بازگشت داوطلبانه و سه مرحله می‌باشد، شامل:

۱- جمع‌آوری انبوه، تثبیت کاهش ورود و اقامت غیرقانونی،

۲- اجازه بازگشت داوطلبانه، آمارگیری و شناسایی، تحلیل وضعیت و تدوین

برنامه اجرایی،

۳- دستگیری و اخراج هدفمند.

مرحله مقدماتی طرح از نیمه بهمن سال ۸۵ آغاز شد و طی آن خروج

داوطلبانه اتباع افغانی فاقد مدرک و یا دارای مدارک غیرمعتبر برنامه‌ریزی و اجرا

گردید و در تاریخ ۸۶/۱/۳۱ پایان یافت. پس از خاتمه مرحله مقدماتی از تاریخ

۸۶/۲/۱ مرحله اول (از مراحل سه‌گانه) در ۱۱ استان سیستان و بلوچستان، خراسان

رضوی، کرمان، یزد، اصفهان، فارس، قم، سمنان، هرمزگان، خراسان جنوبی و تهران

که حدود ۹۵٪ از مخاطبین این مرحله در آنها اسکان دارند، عملیاتی گردید و در

تاریخ ۱۳۸۶/۵/۸ پایان یافت. هم‌اینک نیز آغاز اجرای مرحله دوم طرح به استان‌ها

ابلاغ شده است.

مراحل اول و سوم طرح با بهره‌گیری از تجارب اجرایی به منظور افزایش

حوزه‌ی تأثیر بهره‌وری افزون‌تر، طرح‌ریزی روند دستگیری و اخراج مرکب از سه

راهکار متوالی است که به صورت همزمان به مرحله اجرا در آمده و خواهد آمد:

۱- راهکار تشدید کنترل مرز

۲- راهکار کنترل گلوگاه‌های عبوری

۳- راهکار دستگیری و اخراج در مراکز اقامتی با اولویت مراکز اشتغال

غیرقانونی.

نمودار زیر نشان‌دهنده زنجیره راهکارهای افزایش تأثیرگذاری اجرای طرح

است :

برخی اهداف مهم طرح ساماندهی:

- تأمین منافع ملی کشور در قانونمند نمودن حضور اتباع بیگانه در کشور.
- به حداقل رسیدن تبعات منفی ناشی از اقامت، اشتغال و تردد اتباع خارجی.
- پاکسازی مناطق حساس مرزی.
- ایجاد فرصت‌های شغلی برای هم‌وطنان ایرانی.
- افزایش ضریب امنیتی کشور.
- ایجاد وحدت رویه و نگرش هماهنگ در برخورد با تبعات حضور اتباع بیگانه غیرقانونی و تخلفات آنان.
- ایجاد تمرکز در مدیریت پدیده حضور اتباع غیرقانونی.
- کاهش ورود و خروج غیرقانونی اتباع خارجی از طریق ایجاد موانع در مسیر ورود و خروج غیرقانونی آنان.

- مشخص شدن خلاءهای قانونی و تعارضات موجود در قوانین ذیربط.
- ایجاد رضایت‌مندی در شهروندان ایرانی.

ویژگی‌های طرح

- اجرای انگشت‌نگاری و عکس‌برداری دیجیتال به منظور پوشش اهداف امنیتی، سوءسوابق و نیز شناسائی افرادی که پس از طرد اولیه مجدداً دستگیر می‌شوند. این بخش از طرح برای اولین بار در مقیاس کشوری با استفاده از فن‌آوری بومی اجرا شده و از لحاظ دارا بودن امکان جستجو، شناسایی سریع آثار مشابه، ذخیره و امکان انتقال شبکه‌ای مشخصات، عکس رنگی فرد و آثار انگشت در نوع خود در کشور بی‌نظیر است و منجر به افزایش فوق‌العاده‌ی توانایی‌های کنترلی خواهد شد.

- استقرار اردوگاه‌های اضطراری در ۴ استان با پشتیبانی جمعیت هلال احمر و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

- احراز هماهنگی با سفارت افغانستان در تهران در پشتیبانی از طرح در قالب صدور اطلاعیه مشترک و نیز اعزام نمایندگان سفارت افغانستان به استان‌ها برای توجیه اتباع افغانی غیرقانونی.

- اقدامات وزارت امور خارجه در تشریح و ابلاغ طرح به نمایندگی‌های ایران در افغانستان، ژنو و نیویورک و هماهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران در کابل با مقامات دولت افغانستان.

- استقرار ستاد اجرایی طرح به ریاست معاون امنیتی و انتظامی وزارت کشور در اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی و تشکیل گروه عملیاتی، گروه پشتیبانی و مالی و گروه عملیات روانی از ۱۵ اسفند ۸۵ و پیگیری مستمر مراحل آمادگی طبق گانت چارت و نظارت مستمر روند اجرایی و رصد کلیه فعالیت‌ها توسط استان‌ها و

دستگاه‌ها و صدور بخشنامه، اطلاعیه و پاسخ به مکاتبات و مکالمات مستمر و انبوه روزانه.

- بررسی مستمر اخبار مرتبط در سطح بین‌المللی و کشور افغانستان و درج در بولتن خبری تحت عنوان «خبرنامه ساماندهی اتباع خارجی غیرقانونی» (که تا نیمه مرداد ۳۲ شماره از آن منتشر شده است).

- تماس مستمر و روزانه در دو نوبت صبح و عصر با استان‌ها و دو مرز خروجی میلک و دوغارون و تدوین عملکرد آماری روزانه و ارسال جدول تغییرات آماری به صورت روزانه به مقام عالی وزارت کشور و جانشین ایشان. همچنین تدوین تحلیل و آنالیز آماری از روند پیشرفت کار در استان‌ها و دستگاه‌ها به منظور ارایه به جلسات کمیسیون و نیز اعلام هشدار به استان‌ها و دستگاه‌ها در موارد ضعف عملکرد و نیز تشویق آنها در صورت قوت عملکرد به نسبت شاخص ابلاغی.

- تشکیل ستادهای اجرایی در ۱۱ استان هدف به ریاست استانداران و دبیری دفاتر امور اتباع و مهاجرین خارجی استانداری‌ها از ۱۵ اسفند ۸۵ و پیگیری مستمر مراحل و دستورالعمل‌های ابلاغی از ستاد کشوری.

- پیگیری مستمر وضعیت اعتبارات اجرایی طرح در وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق، هیأت دولت و مجلس شورای اسلامی و نیز پیگیری تخصیص اعتبار بند (ق) تبصره ۲۰ قانون بودجه سال ۸۶ بابت ساماندهی اشتغال اتباع خارجی و طرد شاغلین غیرقانونی.

بررسی نتایج طرح در مراحل مقدماتی و اول:

الف - پیش‌بینی‌های اولیه:

پیش‌بینی‌های مبتنی بر اطلاعات و سوابق مطالعه شده حاکی از آن بود که بروز واکنش‌های داخلی، بین‌المللی و منطقه‌ای در قبال اجرای چنین طرحی با گستره کمی قابل توجه، امری محتوم خواهد بود. دبیرخانه شورا در دو مرحله طی

فروردین سال ۸۵ و اردیبهشت سال ۸۶ مبادرت به اعلام پیش‌بینی‌های مورد انتظار به منظور احراز آمادگی نمود.

بخشی از پیش‌بینی‌های گزارش مورخ ۸۵/۱/۱۵ دبیرخانه که با اجرای طرح مورد انتظار بوده است، مندرج در طرح عملیاتی مقابله و مهار ورود اتباع خارجی غیرقانونی مصوب کمیسیون ساماندهی اتباع خارجی غیرقانونی:

۱- احیای حدود ۴۰۰/۰۰۰ فرصت شغلی و پیامدهای اقتصادی - اجتماعی آن در راستای هدف برنامه چهارم توسعه کشور مبنی بر ایجاد ۹۰۰/۰۰۰ فرصت شغلی در سال.

۲- واریز حداقل ۱۵۰ میلیارد ریال به خزانه دولت بابت اعمال قانون جریمه کارفرمایان متخلف.

۳- صرفه‌جویی روزانه ۴۵ میلیارد ریال در هزینه‌های مستقیم ناشی از اقامت و اشتغال غیرقانونی ۷۰۰/۰۰۰ نفر (هزینه‌های غیرمستقیم محاسبه نشده است).

۴- بهبود شاخص‌های امنیتی و اجتماعی در کشور و افزایش رضایت‌مندی شهروندان به ویژه در مناطق مرزی.

۵- نهادینه نمودن قانون ورود و اقامت اتباع خارجه در جهت جلوگیری از خدشه بر قانون (بی‌تفاوتی دستگاه‌ها در قبال ارتکاب جرم مسلم ورود، اقامت و اشتغال غیرقانونی).

۶- تنظیم روابط عبور و مرور مابین دو کشور بر اساس قانون و مقررات بین‌المللی در راستای اقتدار حوزه سیاست خارجی در تعاملات با دولت مقابل.

۷- واکنش دولت افغانستان و افزایش تبلیغات منفی علیه کشور با توجه به منافع دولت و مردم افغانستان از اقامت و اشتغال غیرقانونی در ایران.

۸- واکنش منفی سازمان‌های بین‌المللی و غیردولتی.

۹- واکنش کارفرمایان دست‌اندرکار قاچاق انسان، شامل اعتراض، تحصن و...

- ۱۰- افزایش قیمت محدود برخی از تولیدات وابسته به نیروی کار اتباع افغانی.
- ۱۱- افزایش دامنه جرایم اتباع افغانی به ویژه در مناطق مرزی و مشخصاً سیستان و بلوچستان و احتمال درگیری مسلحانه و گروگانگیری.
- ۱۲- واکنش اتباع افغانی در قالب تحصن، راهپیمایی، نامه‌نگاری به سازمان‌های بین‌المللی و یا مراجع داخلی.

ب- اهم نتایج حاصله از طرح در پایان مرحله اول:

- ۱- اجرای دستور رهبر انقلاب و سه مصوبه دولت و شورای عالی امنیت ملی پس از چندین سال.
- ۲- تأثیر بر روند تقریباً نهادینه شده (ورود، اقامت، تردد و اشتغال) اتباع خارجی غیرقانونی در استان‌های هدف به ویژه در استان‌های سیستان و بلوچستان و تهران.
- ۳- کاهش شدید روند ورود غیرقانونی، کاهش فعالیت جریان قاچاق انسان و افزایش هزینه ورود غیرقانونی (از مبلغ ۶۰ تا ۱۵۰ هزار تومان بابت انتقال تا تهران در قبل از اجرا به مبلغ ۶۰۰ تا ۸۰۰ هزار تومان در اردیبهشت و خرداد و هم‌اینک به ۲ میلیون و ۵۰۰ تا ۳ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان افزایش یافته است).
- ۴- تأثیر محسوس اجرای طرح بر کاهش تقاضا در افغانستان به طوری که حسب بررسی‌های آماری به موازات افزایش ریسک ورود غیرقانونی، حجم تقاضا به شدت کاهش یافته است.
- ۵- رضایت شهروندان استان‌ها بویژه استان سیستان و بلوچستان و حمایت کتبی و شفاهی آنان از اجرای طرح.

۶- کاهش محسوس بکارگیری نیروی کار افغانی در برخی از شهرستان‌ها و افزایش امکان استخدام کارگران هم‌وطن و افزایش رضایت‌مندی طبقه کارگر در استان‌های هدف طرح.

۷- ایجاد باور عمومی در مخاطبین خارجی، شهروندان (به‌ویژه کارفرمایان) و مسئولان کشور افغانستان و مجامع بین‌المللی در جدی بودن اراده دولت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر مقابله با پدیده ورود، اقامت و اشتغال غیرقانونی اتباع خارجی. ۸- به رسمیت شناخته شدن حقوق کشور در اخراج اتباع غیرقانونی و تأیید عملکرد کشور از سوی مجامع بین‌المللی (سازمان بین‌المللی مهاجرت - کمیساریای پناهندگان).

۹- آشکار شدن وزن هزینه پنهان جمهوری اسلامی ایران بدلیل واکنش مقامات افغانستان (که چند صد برابر هزینه آشکار از جمله کمک ۵۶۰ میلیون دلاری کشور ظرف ۵ سال گذشته به بازسازی افغانستان است).

۱۰- در هم شکستن اسطوره نهادینه شده و ربع قرن‌ی اشتغال غیرقانونی و پایان دوره نافرجام ماندن اجرای ماده ۴۸ قانون برنامه سوم و ماده ۱۰۳ برنامه چهارم توسعه (اینک الزام کارفرمایان به رعایت قانون کار اتباع خارجی به تدریج در حال نهادینه شدن است).

۱۱- آغاز بهره‌برداری از امکان انگشت‌نگاری دیجیتالی و بهره‌مندی از سیستم، در پوشش اهداف مترتب بر طرح.

۱۲- ایجاد همگرایی رسانه‌ای در افغانستان با هدف دروغ‌پراکنی‌های وسیع علیه طرح در رسانه‌های این کشور.

۱۳- تبدیل مخالفت پیش‌بینی شده مقامات دولتی افغانستان با اجرای طرح به مقابله دور از انتظار و موضع‌گیری منسجم دولت و احزاب افغانی. مهمترین این وقایع، اجازه برگزاری تظاهرات موهن در کابل علیه جمهوری اسلامی ایران،

استیضاح وزرای مهاجرین و امور خارجه و احضار سفیر جمهوری اسلامی ایران در کابل را می‌توان نام برد.

نتایج آماری مراحل مقدماتی و اول طرح

در اجرای مرحله مقدماتی طرح (خروج داوطلبانه اتباع غیرقانونی از کشور از ۱۵ بهمن ۸۵ تا ۳۱ فروردین ۸۶) تعداد ۴۲۵۸۲ نفر برگه خروج دریافت و کشور را ترک نمودند. همچنین در اجرای مرحله اول طرح (از تاریخ ۸۶/۲/۱ تا تاریخ ۸۶/۵/۱) تعداد ۲۰۳۲۴۹ نفر دستگیر شدند. اما تعداد ۴۶۱۰۳ نفر از آنان (به دلیل دارا بودن مدرک معتبر، بیماری، زن و کودک زیر ۱۵ سال بودن) از اردوگاه‌های مراقبتی ترخیص شدند. به این ترتیب تعداد ۲۲۲۸۶۰ نفر از اتباع افغانی غیرقانونی شامل ۶۵۷۱۴ نفر به صورت خروج خود معرف و تعداد ۱۵۷۱۴۶ نفر از کشور اخراج شدند. عملکرد اجرایی طرح با احتساب آمار مرحله مقدماتی و مرحله اول، حاکی است که تاکنون تعداد ۲۶۵۴۴۲ نفر از اتباع افغانی غیرقانونی از کشور خارج یا اخراج شده‌اند.

عملکرد مرزهای خروجی حاکی از آن است که ۳۴/۵٪ آمار مرحله اول از مرز میلک در استان سیستان و بلوچستان و ۶۵/۵٪ از مرز دوغارون در استان خراسان رضوی خارج شده‌اند. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی استان تهران با قوی‌ترین عملکرد دستگیری و اخراج و خروج خود معرف، ۱۰۶٪ از کل شاخص تعیین شده را محقق نموده و استان خراسان جنوبی با پوشش حداکثر ۴۱٪ نسبت به شاخص، ضعیف‌ترین عملکرد را داشته است. همچنین در بررسی و ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران با پوشش ۹۵٪ از مسئولیت محوله به ویژه پشتیبانی از اردوگاه‌های اضطراری، بهترین عملکرد را داشته است.

ارزیابی نهایی تا این مرحله

با توجه به آثار و نتایج مثبت و منفی مراحل مقدماتی و اول طرح، عملکرد عمومی در مجموع قابل قبول ارزیابی می‌گردد. اما در عین حال پدیدار شدن ابعاد تاثیر متقابل پدیده اتباع افغانی غیرقانونی در کشور، مهمترین دستاورد طرح محسوب می‌شود که اهم آن عبارت است از:

۱ - اثبات ویژگی انطباق پذیری پدیده مهاجرین غیرقانونی با تغییر سیاست‌ها و توانایی پنهان شدن افغان‌ها در لایه‌های جمعیتی کشور.

۲ - اثبات پتانسیل بالای جامعه افغان‌ها برای تبدیل شدن به جامعه‌ای با مطالبات حقوقی فزاینده.

۳ - اثبات موضع دوگانه دولت افغانستان در روابط دوجانبه که نقطه عطف آن جریان استیضاح وزرای امور خارجه و مهاجرت با ایراد اتهامات بی‌اساس و همچنین اجازه فضا سازی به رسانه‌های افغانستان علیه جمهوری اسلامی ایران است.

۴ - با توجه به رویکرد برخی از مشاغل به نیروی کار اتباع افغانی، ساماندهی اقامت و اشتغال قانونی می‌باید در برنامه قرار گرفته و حقوق معوقه دولت در وصول عوارض نیز استیفا گردد.

۵ - ضرورت ایجاد امکان تردد و اقامت ضابطه‌مند اتباع افغانی به منظور تأثیر نسبی بر ورود، اقامت و اشتغال غیرقانونی در قالب روابط دوجانبه با هماهنگی کلیه دستگاه‌های ذیربط.

۶ - ضرورت استمرار عملیات جلوگیری از تردد غیرقانونی از طریق انسداد مرز، فعالیت مستمر گلوگاه‌های بین استانی در جلوگیری از تردد بین استانی.

۷ - در واکنش به اجرای طرح، دولت افغانستان از تمامی ظرفیت‌های خود جهت مقابله استفاده کرد. به نحوی که علاوه بر هماهنگی‌های منسجم در هجمه تبلیغاتی و برگزاری تظاهرات، در سطح رسمی غیر از ارسال یادداشت‌های وزارت امور خارجه افغانستان و سفارت این کشور در تهران، سخنگوی وزارت امور خارجه

و دولت افغانستان به تدریج بر شدت لحن خود در این رابطه افزوده و حتی وزیر امور خارجه افغانستان تا حد هشدار درمورد تأثیر منفی این مسئله بر روابط دو کشور پیش رفت. به نظر می‌رسد بحث حضور افغانی‌ها در ایران تبدیل به موضوعی استراتژیک برای این کشور شده و در زمره منافع ملی افغانستان قرار گرفته است. به نحوی که در این خصوص اجماع کلی در میان احزاب، گروه‌ها و فرق و مذاهب مختلف افغانستان وجود دارد. از این رو لزوم تفکیک پدیده غیرقانونی‌ها از موضوعات حوزه روابط دوجانبه امری اجتناب‌ناپذیر می‌نماید.

۸ - تجربه همگرایی دستگاه‌های مرتبط با اتباع خارجی در اجرای طرح، برخی نقاط قوت و ضعف را در نوع و نحوه‌ی هماهنگی آشکار ساخت که بدون تردید برای مراحل آتی و اجرای سیاست‌های مشابه راه‌گشا خواهد بود.

بر این اساس استمرار طرح جهت حصول به کلیه اهداف و نیز تثبیت و حفظ دستاوردهای حاصله، راهی‌گریز ناپذیر است که جلسه مورخ ۸/۴/۸۶ شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه موضوع ماده ۱۲۹ قانون برنامه چهارم توسعه^۱ تحت عنوان راهبرد امنیت ملی^۲ بر آن صحنه گذارده است.

^۱ به منظور ایجاد تمرکز در سیاست‌گذاری امور اتباع خارجی (آواره - پناهنده - مهاجر و اتباع خارجی دارنده گذرنامه) در زمینه ورود، اسکان، اخراج، اشتغال، آموزش، بهداشت و درمان و روابط بین‌الملل، شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه به ریاست وزیر کشور و عضویت وزیران آموزش و پرورش، اطلاعات، امور خارجه، کار و امور اجتماعی، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (سابق)، دبیر شورای عالی امنیت ملی، فرماندهی نیروی انتظامی و رئیس جمعیت هلال احمر تشکیل می‌گردد.

^۲ طرح ساماندهی اتباع خارجی غیرقانونی مصوب پازدهمین جلسه شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۹ به عنوان راهبرد امنیت ملی، طبق برنامه مرحله‌ای و زمانبندی شده جدید استمرار خواهد یافت. کمیته دایمی اتباع بیگانه موظف است نحوه نهادینه شدن دایمی رویه هماهنگی دستگاه‌ها در جلوگیری از ورود، اقامت و اشتغال غیرقانونی اتباع خارجی را تنظیم و برای تصویب به شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه ارایه نماید.

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فرم اشتراک سالیانه فصلنامه امنیت

کلیه متقاضیان محترم اشتراک فصلنامه، می‌توانند با توجه به شرایط ذیل، برگ درخواست اشتراک را تکمیل و همراه فیش واریزی وجه اشتراک از طریق پستی و یا نامبر به دفتر فصلنامه ارسال نمایند.

یادآوری:

۱- هزینه اشتراک یکساله (چهار شماره) به همراه هزینه ارسال پستی عبارت است از:

ایران:

سازمان‌ها و مؤسسات: ۴۴۰۰۰ ریال

افراد: ۴۰۰۰۰ ریال

کشورهای خارج:

خاورمیانه: ۴۰ دلار، آمریکا، کانادا، استرالیا، ژاپن؛ ۵۰ دلار، اروپا و سایر کشورها؛ ۴۵ دلار

۲- هزینه اشتراک فصلنامه، به شماره حساب سیبا به شماره‌ی ۲۱۷۱۱۰۹۰۰۱۰۰۳ بانک ملی شعبه وزارت کشور کد ۵۴۹ واریز گردد.

۳- اساتید دانشگاه‌ها، معلمان، نظامیان، دانشجویان و طلاب حوزه‌های علمیه، می‌توانند با ارسال روگرفت کارت شناسایی معتبر (پشت و رو)، از امتیاز ویژه پرداخت هزینه اشتراک یکساله به مبلغ ۲۵۰۰۰ ریال استفاده نمایند.

۴- متقاضیان شماره‌های پیشین، می‌توانند جهت اطلاع از شماره‌های موجود و چگونگی دریافت آنها با دفتر فصلنامه تماس حاصل نمایند.

۵- لطفاً در صورت تغییر در نشانی و یا تأخیر در دریافت فصلنامه مراتب را به دفتر نشریه اطلاع دهید.

۶- نشانی دفتر نشریه به شرح ذیل است:
تهران - میدان ونک - خیابان شهید نجفی - دفتر مطالعات و تحقیقات امنیتی وزارت کشور.

تلفن: ۷- ۸۸۸۹۹۶۵

E-mail:

TheJournalOfSecurity@moi.ir

برگ درخواست اشتراک فصلنامه امنیت	شماره اشتراک: .....
نام کامل (فرد/ مؤسسه):	شغل و میزان تحصیلات: .....
آدرس پستی:	
صندوق پستی:	تلفن (و کد شهری): .....
پست الکترونیکی:	نامبر: .....
مبلغ واریزی:	ریال متقاضی: ..... جلد از شماره‌ی: ..... تا ..... می‌باشم.
امضا	

پروشکاه علوم انسانی ومطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی